

ЗОМБІ – ПЛОТЬ (ПОСТ)КАПІТАЛІЗМУ

Стаття присвячена розгляду образу зомбі у двох контекстах. По-перше – трансформації капіталістичних фігур виробництва і споживання. По-друге – трансформації бажання й чуттєвості. Розкриваються дві моделі суспільно-філософського тлумачення зомбі, пов'язані з розвитком капіталізму: споживач і пролетар. Вони торкаються дискурсу економічної кризи й відрази щодо «ірраціонального споживацтва» і дискурсу про експлуатацію робітника мертвою працею. Зазначається, що образ зомбі втілює тотальне відчуження, втрату суспільного зв'язку, який ґрунтується на емоційній близькості, інтимності й афективності. Фігура зомбі розглядається як протилежна просвітницькій моделі людського буття, яке характеризується принциповою множинністю, чутливістю й смаком, що стало підґрунтям ринкової економіки. Образ зомбі репрезентує страх розчинення людської багатоманітності в однаковості бажання й тілесності, що руйнується і постає як «те саме». Зомбі втілюють інстинктивність та інфекційність буття. Вони позначають «голе життя», ознаками якого є право їх вбивати або експлуатувати. З іншого боку, зомбі є втіленням споживчої вартості: пусте пост-капіталістичне, пост-пролетарське і пост-споживацьке «життя», зведене до чистої потреби. Фігура зомбі засвідчує внутрішнє протиріччя (пост)капіталізму: з одного боку, страх перед поновленням робочої сили, що вже не здатна працювати, а з іншого – страх перед втратою чуттєвого різноманіття, що призупиняє нескінченний процес споживання. Отже, страх перед зомбі є захисною реакцією щодо капіталістичного буття. З іншого боку, йдеться про таке налаштування свідомості, коли примус до праці й споживання спирається на страх перетворитися на зомбі, за наявності несвідомої готовності знищувати тих, кого капіталізм виключає як зомбі.

Ключові слова: зомбі, чуттєвість, (пост)капіталізм, споживання, плоть.

Aside from the complete annihilation of societal conventions as we know them, we are talking about the end of chorizo, chocolate bars, and tacos here. Once civilization collapses, you will probably never eat another glazed donut. Or a really good piece of French cheese, or even a banana, for that matter.

Lauren Wilson. The art of Eating through the Zombie Apocalypse: A Cookbook and Culinary Survival Guide

Погоджуючись із думкою, що кінострічки про монстрів відіграють у сучасних суспільствах роль секуляризованих міфів і ритуалів [Чубаров, 2014, с. 100], або, краще сказати, постають як проекції людських страхів, а відтак і бажань, чи навіть заборонених бажань, і загалом є метафорами, неусвідомлюваними архетипами культурно-соціальної матриці сучасності, я маю намір розглянути фігуру зомбі як одну з визначальних саме в контексті трансформації бажання й чуттєвості¹. Багатозначність образу/метафори зомбі засвідчують як бум різноманітних зомбі-фільмів (показовим є постійне зростання їх виробництва з кінця 1960-х років, а потім з початку 2000-х, що відбиває певні етапи

© Храброва О. В., 2020.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

¹ «Зомбі кристалізують страхи та бажання, пов'язані зі зараженням і споживанням, із тілом і суспільством, з автономією та поневоленням. Вони втілюють утверджений потяг, який лежить в основі наших свідомих бажань: споживати. У розповідях про зомбі цей привід приводить у рух заразливі (contagious) форми контакту, підмітаючи нові тіла в міру його створення. Результатом є те, що соціальність людини принципово змінюється, формуючись як колектив, що складається з індивідів, які прагнуть зв'язку один з одним, або, наприклад, рою тіл, позбавлених індивідуальної суб'єктивності» [McGlotten, 2014, p. 2].

становлення суспільства споживання і тенденції біополітики), коміксів, ігор, так і низка досліджень, що виходили останнім часом, у яких презентовані різні аспекти фігури зомбі [див.: Bishop, 2010; Hubner, 2015; Lauro, 2017; Murphy, 2019].

Вочевидь, найактуальніший і найпоширеніший сюжет, який постійно поновлюється, асоціюється з зомбі-епідемією і різними політичними, етичними, подекуди естетичними аспектами боротьби з епідеміями під час надзвичайного стану. Але дві найвідоміші моделі суспільно-філософського тлумачення зомбі пов'язані з капіталізмом, навіть з двома його історичними фазами: одна була задана вже фільмами Джорджа Ромера (особливо «Світанок мерців», 1978), в яких є пряме посилання на суспільство споживання (локація, де все відбувається, – це супермаркет), інша модель пов'язана з фігурою пролетаря, яка уособлює індустріальний капіталізм. Перша асоціація пов'язує дискурси економічної кризи й відрази, коли йдеться про те, що зомбі втілюють форми «ірраціонального споживацтва», які, на думку обивателів, спричиняють економічні кризи. У цьому дискурсі, зазначає Стів Джонс, «жадібність» схожа на гедоністичну обжерливість, і тому не дивною є огида, що співвідноситься зі страхами, викликаними економічним спадом [Jones, 2013, p. 1]. Друга асоціація викликана передовсім марксистським дискурсом про експлуатацію тіла і розуму робітника мертвою працею [див.: Larsen, 2017].

Так чи інакше, якщо пригадати загальну четверицю фантастичних монстрів, що фіксують «вразкову фігуру, алегоричний тип, спосіб прояву (mode of manifestation) і метафізичний принцип, який визначає зв'язок між філософією та жахом» [Такер, 2017, с. 124], то живого мерця (living dead, тобто власне зомбі) можна вважати алегорією саме нижчих класів (робітник, натовп, маса), метафізичним принципом якого є плоть (flesh), натомість нежить (undead) – вампір, що втілює розкладання аристократії і принцип крові, демон (demon) – буржуа і відповідно м'ясо (meat), а фантом (phantasm) – привид/дух, який загалом знаходиться по той бік класової стратифікації. Не сперечаючись з цією, можливо, надто схематичною класифікацією, звернемо увагу на те, що стосовно зомбі вона цілком виправдана – адже йдеться про вірулентну навалу маси/натовпу (Юджин Такер навіть пише – «мовчазної більшості» [Thacker, 2005, p. 343]), що легко пов'язується з капіталістичним буттям класу робітників, які масово йдуть на фабрику, до місць відпочинку чи, зрештою, до супермаркетів, і буття яких зведене до експлуатації та відновлення робочої сили/плоті. Ця метафора зомбі як робітника обіграється й Ніком Лендом у його «поглибленні» генеалогії Жюльєн Делеза [Nick Land, 2012]. Водночас Нік Ленд приймає відому марксистську тезу про смерть капіталу як результат розвитку капіталізму. Він зауважує: «Сучасне (Modern) існування розуміється як глибоко омертвіле (deadened) від реального підпорядкування гуманних цінностей безособовій продуктивності, що саме по собі розуміється як вираз (expression) мертвої чи скам'янілої праці, що здійснює вампіричну владу над живими. Знекровлений зомбі-пролетар повинен бути реанімований політичним терапевтом, ідеологічно вилікуваний від нечестивої любові до нежиті (undead) та пов'язаний з новим вічним життям суспільного відтворення. Ядро смерті капіталу розглядається як об'єкт критики» [Nick Land, 2012, p. 267]. Рухаючись за Делезом, Нік Ленд відмовляється від цієї емансипаторної логіки критичної теорії, але маємо звернути увагу, що зомбі доречно розглядати вже не як абстрактне тіло без органів – це радше орган без тіла. Хіба зомбі не зведений до найінфантильнішого «буття-ротом»? Хай там які пavidкі в нього ноги, хай аж як від них залежить, чи наздожене зомбі бажану живу плоть, але найголовніше – рот. І якщо тіло без органів є таки абстракцією, то рот – це конкретна машина пожирання, що забезпечує виживання й задоволення. Але від множини, машинерії перероблення тих самих, геть тотожних органів дуже складно абстрагуватися. І ось ця брутална конкретність зомбі-споживача поєднується з існуванням того, що в останній книзі відомого соціаліста Кріса Гармана отримало назву «зомбі-капіталізм» з існуванням зомбі-банків і зростанням безробіття [Harman, 2010]. Так чи інакше, метафора зомбі щодо стану сучасного

суспільства і пост-людського буття обіграється у різний спосіб, аж до ринкового руйнування університету «мертвими» економічними практиками адміністрування й «зомбі-лідерства» в його стінах [Smyth, 2017]. Годі вже й казати про популярний слововжиток дієслова «зомбіювати», що прямо позначає інформаційне суспільство з метафорою «зомбі-медіа» [див.: Cameron, 2012].

З іншого боку, не можна не звернути уваги на певну трансформацію образу зомбі, що урізноманітнює його в бік відкриття певної чуттєвості, і навіть, що геть відсутнє у класичному образі, – сексуальності. Останньому сюжетові присвячено низку досліджень під загальною назвою «Зомбі й сексуальність. Есеї про бажання й живих мерців» за редакцією квір-дослідника Шаки Макглоттена та Стіва Джонса [McGlotten, 2014]. Тексти, що тут представлені, дійсно розширюють інтерпретативну площину, яка пов'язана з сучасними трансформаціями жанру й образу зомбі, передовсім у контексті руху від асексуальності до гомосексуальності й некросексуальності. Ця остання засвідчує певну тенденцію щодо відхилення бажань і зокрема сексуальних. Йдеться про формування «некросексуального простору», в якому сексуальна фантазія стає невідомою/чужинною, коли «радикально реконфігуруються» задоволення [McGlotten, 2014, p. 15]. Зрештою, мертві чи живі мерці постають у більш урізноманітненій формі, відбиваючи тенденції сингуляризації бажання в пост-людську добу.

Будемо рухатися від найзагальнішої, стереотипної симптоматики зомбі, намагаючись зрозуміти, що вона втілює. Їжа, мозок, жага, голод, споживання, задоволення, інфікування – багато сюжетних ходів. Так само, як багато страхів. Тих, що цілковито заглиблюють у тілесність, у плоть і її минулість, руйнування, смертність. Вкрай актуальний образ. До того ж чи не єдиний, щодо якого не розповсюджується етичний кодекс біополітичних цінностей. Адже зомбі, звісно виходячи з аргументу, що це вже посмертне життя чи постжиття, є істотою, яку не просто можна, але й слід вбивати. Справжнє «голе життя» за Джорджо Агамбеном. За рідкими винятками, зомбі невиліковні, їх не можна повернути до людського життя, і найголовніше – вони геть непродуктивні, їх нема сенсу працевлаштовувати. Нарешті, їх не можна терпіти серед людського життя. Тож щодо зомбі залишається лише одна (про)позиція – військова²: знищення, і зазвичай відкидається медична: лікування [див.: Вудард, 2016, с. 38]. З одного боку, «буття» зомбі наче здійснює одвічну людську мрію про безсмертя, адже зомбі безсмертні – була б їжа; однак з іншого – це не те безсмертя, якого бажає людина³. Легітимізація – правова і моральна – вбивства зомбі позбавляє від такої форми безсмертя, що не є людською/людяною. Насправді зомбі, як зазначає Лора Губнер, втілюють тотальне відчуження, епохальну втрату суспільного зв'язку, який ґрунтується на емоційній близькості, інтимності й афективності [Hubner, 2017, p. 42]. Відтак зомбі позбавлені всієї множинності людської чуттєвості, зокрема емпатії, любові, бажання. Слід також звернути увагу на те, що зомбі абсолютно не мають власного смаку: вони жеруть лише живу плоть, не звертаючи уваги на вік, стать і навіть тваринний вид, жеруть як щось, що завжди є *тим самим*.

Це виводить їх за межі розуміння людського буття, що встановило Просвітництво, і яке характеризується принциповим розрізненням між людьми, їхньою чутливістю і, нарешті, ідеалами смаку, що стало підґрунтям і для того, що П'єр Розанвалон назвав ринковою «економікою пристрастей». Як показує Генрі Мартин Лойд, посилаючись на роботи відомих просвітників, таких як Етьєн Бонно де Кондільяк або Дені Дідро, і спеціальні праці Анрі Фуке чи Антуана Ле Камю, чутливість для Просвітництва була

² Слід звернути увагу на те, що військові присутні чи не в усіх історіях про зомбі. Таємні дослідження військових подекуди є причиною зомбі-епідемії. Загалом, чи обходиться бодай якась епідемія без конспірологічного нарративу про таємні розробки, внаслідок яких і розповсюджується вірус? І вже зовсім не дивно, що саме військові мають вирішувати проблему очищення світу від зомбі.

³ Живі мерці наче позбавлені живої душі; навіть за Арістотелевою класифікацією вони є виключенням, чимось між рослиною і твариною.

такою концепцією, що поєднувала не тільки «різноманітність п'яти зовнішніх почуттів і пояснювала відмінності кожного з погляду їх особливої чутливості: очі чутливі до світла, вуха – до звуку», але також «була об'єднуючою підставою набагато більшої різноманітності», що включала «чутливість серця» разом із моральним почуттям, або «чутливість шлунку» із залежним від неї травленням і навіть диференціацією смаку від шлунку до шлунку, що становило «чудові варіації» (remarkable variations) [Lloyd, 2018, pp. 61–62]. Нарешті, це підкріплюється цитатою французького лікаря-просвітника Антуана Ле Камю (1722–1772): «Одні й ті ж почуття в різних індивідів мають різноманітність у своїй організації, що робить їх сприйнятливими до задоволення чи болю при отриманні однакових вражень. Музика, яка радує одних, викликає незадоволення інших; колір, що присмий одному, ненавидить інший; один нетерпляче шукає певного запаху, інший ужахаючись втікає від нього. Страви є більш-менш смачними, більш-менш поганими залежно від різних піднебінь. Вік, який змінює всі конституції, водночас змінює спосіб відчуття одних і тих саме органів у тих самих індивідів. Ось чому смаки змінюються, і ми більше не маємо однакових афектів» [Le Camus, 1769, pp. 46–47]. В іншому тексті Лойд із посиланням на Александра Кука також звертає увагу, що «чутливість розглядалася як змінна та нерівномірно розподілена якість», що залежала від гендеру («особлива чутливість жінок») та соціального класу [Lloyd, 2013, p. 15].

Тож цей просвітницький дискурс стверджував унікальну організацію індивідів і *множинність* способів почуття/відчуття як природну, природою надану людині, але також таку, що з часом змінюється. Тобто йдеться про багатовекторність або різноманітність *історичного* розвитку загальної природної властивості, що до того ж підлягала вихованню. Вона, за логікою (природи) мала б розкритися в множинності бажання і задоволення, жаги і насолоди. Єдине, що обмежує їх, – це соціальне, що розкривається у міновості людського бажання як «бажання бажання» (Олександр Кожев) або бажання Іншого (Жак Лакан), яке визначає і обмеженість задоволення, а подекуди – і заборону на насолоду. Ми бажасмо у співвіднесенні з бажаннями інших, так само як і обмежуємо свої бажання бажаннями інших, на чому ґрунтується і Кантів етичний імператив. І ще додаймо, що увесь цей механізм працює лише за умови *виключення*: приміром, табу на канібалізм або інцест.

Усе, в чому розкривалась культура, усе, до чого приводила демократизація і лібералізація бажання, розкривалось у витонченості та сингуляризації смаку. В історичній перспективі Модерн був піком витонченості, постмодерн став епохою сингуляризації. Елітарна витонченість, яка перейшла в культуру декадансу на фоні пролетарської маси, що люмпенізувалась безробіттям. Гротескна сингулярність, що рухалась від пластичного культуризму до бодіпозитивізму на фоні прекаріатської маси, що роїлась у потоці міграції. Можливо, страх перед зомбі, як і страх перед інфекційною хворобою, – це страх перед розчиненням людської багатоманітності/множинності в масі однакового бажання або однакової тілесної симптоматики. Зомбі, на відміну від вампірів, ніколи не викликають захоплення чи потягу, вони придатні лишень для розважливого вбивства чи зрідка – примітивної експлуатації. І саме тому, що в них немає особистісних проявів, які втілюються в унікальності/сингулярності відчуття, почуття, смаку. Зрештою, якщо зомбі насолоджуються, то лише виключенням, цілком відкидаючи соціальне. Зомбі, так би мовити, суто інстинктивні й інфекційні. Інстинкт протилежний бажанню, інфекція протилежна смаку. Чому загалом ми боїмося (перетворитися на) зомбі? Хіба не тому, що боїмося втратити свою особистість, унікальність? Хіба не тому, що страшніше за працю, навіть за смерть для нас саме оте «голе життя» плоті без розрізнення, мертвої плоті, що «живе» лише пожиранням живої плоті?

Переформатуємо питання у більш загальній філософській площині. Єдине і/чи множинне? Фундаментальні філософські питання. Зрештою, хіба людина не постає як множинність, що тяжіє до Єдиного? Постає у множинності неповторного іноді навіть як Єдиний. Але зомбі – це множинність *того ж самого*. Без жодного натяку на багатоманітність,

це *суцільна однаковість*. Тож ця принципова інверсія бажання і смаку, яку уособлюють принаймні класичні зомбі, цілком відмінняє принцип людського бажання як бажання Іншого (в інтерпретації Кожева/Лакана), і смаку як культивованої сингулярності/множинності. Це добре відомі сцени, коли в супермаркеті чи біля сексуальних дівчат зомбі нічим іншим не цікавляться, крім плоті. Ця інверсія бажання представлена в фільмі Джея Лі «Зомбі-стриптизерки» (2008), де вуаеристська одержимість *оголеним* тілом перетворюється на одержимість плоттю серед інфляції *голого* життя, яку спричиняє капіталістична жага *додаткового* прибутку. З іншого боку, хіба зомбі не є втіленням *споживчої* вартості! Буття зведене до чистої потреби, причому навіть не виживання. Зомбі втілюють безкінечну ентропію жаги до життя, яка, звісно, вже постає як посмертне після-життя. Це пусте (поза часом і історією, пам'яттю та мріями) перебування плоті-у-розпаді, що воліє жертви живу плоть. Проте йдеться не тільки про страх перед таким «життям», йдеться і про щось, що все більше постає як спосіб життя/виживання. *Спрощення/уніфікація* життя задля виживання хіба не є зомбіфікацією життя? Або те, що Ларс Банг Ларсен називає авто-споживанням, візуальним означенням якого є селфі – фіксація голої тілесності/плоті [Larsen, 2017, р. 165], хіба не засвідчує пост-життя образу плоті, яка з часом все більше демонструє свій розпад? Цей перехід до буття в *само-споживанні без само-виробництва* чи не є переходом до пост-людського пост-життя зомбі?

Але чи не є це свідченням того, що так стається, коли ми відмовляємось від символічного, додаткового або порушуємо загальну умовність, приміром, первинного табу? Власне зомбі порушують найголовніше табу, що стоїть в основі визначення людини/людяності. Людина – це множинність, що не може бути зведена лишень до процесу харчування, а людське харчування формується через широченну можливість розширення смаку через приготування/дегустацію різноманітних страв, але обов'язково за деяким виключенням – наразі саме людини як харча. Зомбі навпаки – це «буття», що зведене лишень до харчування, причому для нього людина – лише їжа. Водночас зомбі порушує ту принципову різницю між їжею і плоттю, про яку йдеться в Арістотеля [Аристотель, 1981, с. 400–401]. Саме тут плоть стає їжею, *їжа-плоть* вже не є чимось додатковим до плоті, ба більше – вона не лікує, не відновлює плоть. Адже про зомбі не можна казати в категоріях анабіозу чи біопаузи, чи відновлення плоті. Зомбі – це пост-капіталістичне пост-життя, коли (робоча) сила не поновлюється якісно, скільки б плоті не було б з'їдено.

Тому зомбі – насправді це і пост-пролетарське і пост-споживацьке «життя». За тією метафорою зомбі-маси, що насправді була створена несвідомим вищих класів, ми маємо розгледіти щось більш загальне, що засвідчує внутрішнє протиріччя (пост)капіталізму: з одного боку, страх перед поновленням робочої сили, що вже не здатна (і не потрібна для того, щоб) працювати, а з іншого – страх перед втратою чуттєвого різноманіття, що призупиняє нескінченний процес споживання. Але, можливо, саме зомбі – це *реальне* капіталізму. Як у капіталізмі, на думку Карла Маркса, вже закладений його кінець, так саме в кожному, хто живе капіталістичним життям, вже відчувається зомбі. – Реальне бажання чистого, безпосереднього споживчого задоволення життям. Імовірно, захисною реакцією свідомості чи інструментального розуму є певна відраза, огида, страх впадіння в «економіку огиди (disgust), що замінює звичайну економіку бажання», коли «доларові банкноти замінюються новими формами валюти: розірваною плоттю, розлитою тілесною рідиною та неконтрольованою ненажерливістю» [Jones, 2013, р. 8]. Можливо й так, але чи не є це захисною реакцією лишень щодо капіталістичного буття, що постійно підгодовує *депресивне передчуття* криз перевиробництва і надспоживання? Чи не постає образ зомбі як лякалка, що має засвідчувати безальтернативність ліберально-буржуазного буття? Чи не адаптує образ зомбі нашу свідомість до складових сучасної кібер-політики, яка є чергуванням біо- і некро-політики? Чи не є фігура зомбі несвідомим прийняттям того (не)ймовірного факту, що не всяке життя варте того, аби бути прожитим? Достатньо перемкнути тумблер символічного порядку, аби право на життя/порятунок із легкістю змінити на обов'язок

вмирати/вбивати. Тож капіталістична перспектива виглядає, з одного боку, як постійний примус до того, щоб індивід мав стимул працювати й споживати (звісно, якщо він не хоче перетворитися на зомбі); а з іншого – як несвідома готовність до того, щоб з легкістю, без етичного сумління знищувати тих, кого той-таки капіталізм виключає як зомбі. Але можливо, ми маємо не забувати про ще один флагман Просвітництва – раціональність, дія (навіть комунікативна дія) якої розпочинається не стільки з обмеження виробництва/споживання, скільки з формування нових можливостей, множинності буття, творчого пошуку, розвитку смаку тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Аристотель. О возникновении и уничтожении / пер. с др.-греч. Т. Миллер. *Аристотель. Сочинения: в 4-х т.; т. 3*. М.: Мысль, 1981. С. 379–440.
- Вудард Б. Динамика слизи. Зарождение, мутация и ползучесть жизни / пер. с англ. Д. Хамис. Пермь: Гиле Пресс, 2016. 124 с.
- Такер Ю. В пыли этой планеты / пер. с англ. А. Иванова. *Такер Ю. Ужас философии: в 3-х т.; т. 1*. Пермь: Гиле Пресс, 2017. 184 с.
- Чубаров И. Исключенные: логики социальной стигматизации в массовом кинематографе. *Логос*. 2014. № 5(101). С. 97–130.
- Bishop K. W. *American Zombie Gothic. The Rise and Fall (and Rise) of the Walking Dead in Popular Culture*. Jefferson, London: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2010. 239 p.
- Cameron A. *Zombie Media: Transmission, Reproduction, and the Digital Dead*. *Cinema Journal*. 2012. Vol. 52. No. 1. pp. 66–89. DOI: <https://doi.org/10.1353/cj.2012.0118>.
- Harman C. *Zombie Capitalism: Global Crisis and the Relevance of Marx*. Chicago: Haymarket Books, 2010. 424 p.
- Hubner L. Love, Connection and Intimacy in Zombie Short Fiction. *The Written Dead: Essays on the Literary Zombie* / Ed. by K. W. Bishop, A. Tenga. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers. 2017. pp. 40–52.
- Jones St. XXXombies: Economies of Desire and Disgust. *Thinking Dead: What the Zombie Apocalypse Means* / Ed. by M. Balaji. New York: Lexington Books, 2013. pp. 1–15.
- Land N. Making it with Death: Remarks on Thanatos and Desiring-Production. *N. Land. Fanged Noumena: Collected Writings 1987–2007*. New York: Urbanomic; Sequence, 2012. pp. 261–287.
- Larsen L. B. *Zombies of Immaterial Labor. Modern Monster and the Consumption of the Self*. *Zombie Theory: A Reader* / Ed. by S. J. Lauro. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017. pp. 157–170. DOI: <https://doi.org/10.5749/j.ctt1pwt6zr.14>.
- Le Camus A. *Me□ decine de L'esprit*. Paris: Chez Ganeau. Seconde Édition. 1769.
- Lloyd H. M. *Sade's Philosophical System in its Enlightenment Context*. Saint Lucia: Springer International Publishing; Palgrave Macmillan, 2018. 305 p. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97196-4>.
- Lloyd H. M. *The Discourse of Sensibility: The Knowing Body in the Enlightenment*. *The Discourse of Sensibility: The Knowing Body in the Enlightenment* / Ed. by H. M. Lloyd. New York; London: Springer, 2013. pp. 1–23. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-02702-9_1.
- Smyth J. *The Toxic University. Zombie Leadership, Academic Rock Stars and Neoliberal Ideology*. Huddersfield: Palgrave Macmillan, 2017. 235 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-54968-6>.
- Thacker E. *The Global Genome. Biotechnology, Politics, and Culture*. Cambridge, London: The MIT Press, 2005. 416 p.
- The Zombie Reader* / Ed. by K. Murphy. University of Colorado; Boulder: Cognella, Inc. 2019. xv+218 p.

The Zombie Renaissance in Popular Culture / Ed. by L. Hubner, M. Leaning, P. Manning. New York: Palgrave Macmillan, 2015. 226 p. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137276506>.

Zombies and Sexuality. Essays on Desire and the Living Dead / Ed. by Sh. McGlotten, St. Jones. Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers, 2014. 218 p.

Zombie Theory: A Reader / Ed. by S. J. Lauro. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2017. xxiii+474 p. DOI: <https://doi.org/10.5749/j.ctt1pwt6zr>.

Храброва Ольга Вікторівна

кандидатка філософських наук, доцентка кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

майдан Свободи, 6, Харків, 61022

E-mail: o.khrabrova@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2614-1066>

Стаття надійшла до редакції: 30.05.2020

Схвалено до друку: 15.06.2020

ZOMBIE AS A FLESH OF (POST)CAPITALISM

Khrabrova Olha V.

PhD in Philosophy, Associate Professor of the Department of Theoretical and Practical Philosophy named after Professor J. B. Schad

V. N. Karazin Kharkiv National University

6, Svobody sqr., 61022, Kharkiv, Ukraine

E-mail: o.khrabrova@karazin.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-2614-1066>

ABSTRACT

The article is devoted to the consideration of the image of zombie in two contexts, which are, firstly, the transformation of capitalist figures of production and consumption, and secondly, the transformation of desire and sensuality. Two models of socio-philosophical interpretation of zombies related to the development of capitalism are revealed: the consumer and the proletarian. They concern the discourse of the economic crisis and the disgust to “irrational consumption” and the discourse of the exploitation of the worker by dead labor. It is noted that the image of zombie embodies total alienation, loss of social connection, which is based on emotional affinity, intimacy and affectivity. The figure of zombie is seen as the opposite of the Enlightenment model of human existence, which is characterized by a fundamental multiplicity, sensitivity and taste, which became the basis of a market economy. The image of zombie represents the fear of dissolving human diversity in the identity of desire and corporeality, which is destroyed and appears as “the same”. Zombies embody the instinct and infectivity of being. They denote “naked life”, the signs of which are the right to kill or exploit them. On the other hand, zombies are the embodiment of Use value: an empty post-capitalist, post-proletarian and post-consumer “life” reduced to pure need. Zombies figure represents the inner contradiction of (post)capitalism: on the one hand, the fear of renewing a Labour power that is no longer able to work, and on the other, the fear of losing sensual diversity that suspends the endless process of consumption. Thus, the fear of zombie is a defensive reaction to capitalist existence. On the other hand, it is an adjustment of consciousness, when the coercion to work and consume is based on the fear of becoming a zombie, in the presence of an unconscious willingness to destroy those whom capitalism excludes as zombies.

Keywords: zombies, sensuality, (post)capitalism, consumption, flesh.

REFERENCES

- Aristotle. (1981). On Generation and Corruption. (T. Miller, Trans.) In Aristotle, *The Collected Writings in 4 Vols.* (Vol. 3, pp. 379–440). Moscow: Mysl. (In Russian).
- Bishop, K. W. (2010). *American Zombie Gothic. The Rise and Fall (and Rise) of the Walking Dead in Popular Culture.* Jefferson, London: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Cameron, A. (2012). Zombie Media: Transmission, Reproduction, and the Digital Dead. *Cinema Journal*, 52(1), 66–89. DOI: <https://doi.org/10.1353/cj.2012.0118>.
- Chubarov, I. (2014). The Excluded: Logic of Social Stigmatization in Popular Cinema. *Logos*, 5(101), 97–130. (In Russian).
- Harman, C. (2010). *Zombie Capitalism: Global Crisis and the Relevance of Marx.* Chicago: Haymarket Books.
- Hubner, L. (2017). Love, Connection and Intimacy in Zombie Short Fiction. In K. W. Bishop & A. Tenga (Eds.), *The Written Dead: Essays on the Literary Zombie* (pp. 40–52). Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Hubner, L., Leaning, M., & Manning, P. (Eds.). (2015). *The Zombie Renaissance in Popular Culture.* New York: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/9781137276506>.
- Jones, St. (2013). XXXombies: Economics of Desire and Disgust. In M. Balaji (Ed.), *Thinking Dead: What the Zombie Apocalypse Means* (pp. 1–15). New York: Lexington Books.
- Land, N. (2012). Making it with Death: Remarks on Thanatos and Desiring-Production. In N. Land, *Fanged Noumena. Collected Writings 1987–2007* (pp. 261–287). New York: Urbanomic. Sequence.
- Larsen, L. B. (2017). Zombies of Immaterial Labor. Modern Monster and the Consumption of the Self. In S. J. Lauro (Ed.), *Zombie Theory: A Reader* (pp. 157–170). Minneapolis: University of Minnesota Press. DOI: <https://doi.org/10.5749/j.ctt1pwt6zr.14>.
- Lauro, S. J. (Ed.). (2017). *Zombie Theory: A Reader.* Minneapolis: University of Minnesota Press. DOI: <https://doi.org/10.5749/j.ctt1pwt6zr>.
- Le Camus, A. (1769). *Médecine de L'esprit* (Seconde Édition). Paris: Chez Ganeau.
- Lloyd, H. M. (2018). *Sade's Philosophical System in its Enlightenment Context.* Saint Lucia: Springer International Publishing; Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-97196-4>.
- Lloyd, H. M. (2013). The Discourse of Sensibility: The Knowing Body in the Enlightenment. In H. M. Lloyd (Ed.), *The Discourse of Sensibility: The Knowing Body in the Enlightenment* (pp. 1–23). New York; London: Springer. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-02702-9_1.
- McGlotten, Sh., & Jones, St. (Eds.). (2014). *Zombies and Sexuality. Essays on Desire and the Living Dead.* Jefferson, North Carolina: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Murphy, K. (Ed.). (2019). *The Zombie Reader.* University of Colorado; Boulder: Cognella, Inc.
- Smyth, J. (2017). *The Toxic University. Zombie Leadership, Academic Rock Stars and Neoliberal Ideology.* Huddersfield: Palgrave Macmillan. DOI: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-54968-6>.
- Thacker, E. (2017). In The Dust Of This Planet. (A. Ivanov, Trans.). *Horror of Philosophy in 3 Vols.* (Vol. 1). Perm: HylePress. (Original work published 2011). (In Russian).
- Thacker, E. (2005). *The Global Genome. Biotechnology, Politics, and Culture.* Cambridge, London: The MIT Press.
- Woodard, B. (2017). *Slime Dynamics.* (D. Khamis, Trans.). Perm: HylePress. (Original work published 2012). (In Russian).

Article arrived: 30.05.2020

Accepted: 15.06.2020